

Interdyscyplinarna Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Aktywność międzypokoleniowa jako droga do społecznej edukacji przez, dla, do i w starości”

W dniu 2 czerwca 2017 roku w budynku XVI Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Krakowie na osiedlu Willowym 1 w Krakowie odbyła się Interdyscyplinarna Ogólnopolska Konferencja Naukowa pod tytułem „Aktywność międzypokoleniowa jako droga do społecznej edukacji przez, dla, do i w starości”. Konferencja była prezentacją dobrych praktyk współpracy międzypokoleniowej w aktywizowaniu jednostek do pomyślnego życia rozumianego jako uczestnictwo i zaangażowanie w zmianę otoczenia.

Celami konferencji były:

- Ukazanie znaczenia aktywności międzypokoleniowej w edukacji przez, dla, do i w starości.
- Ukazanie form i metod wzajemnej partycypacji społecznej skrajnych generacji na rzecz rozwoju osobistego i pomyślnego życia.
- Walka ze stereotypami wieku w odniesieniu do aktywności.
- Ukazanie roli szkoły w budowaniu relacji międzypokoleniowych.

Miejscem konferencji była celowo wybrana jednostka oświatowa, która za pomocą projektów naukowych integruje swoją młodzież z przedstawicielami różnych grup wiekowych, w tym silnie współpracuje z organizacjami animacyjnymi seniorów. Chcąc jeszcze bardziej odpowiedzieć na potrzeby włączania społecznego ostatniej generacji, dokonano wymiany dobrych praktyk i spostrzeżeń.

Konferencja odbywała się pod patronatem i we współpracy z Katedrą Pedagogiki Społecznej i Andragogiki Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Bezpośrednimi mentorami naukowymi wydarzenia byli: prof. Zofia Szarota oraz dr Artur Fabiś. Za współpracę między liceum i uczelnią wyższą odpowiadał mgr Adrian Biela – pedagog szkolny i nauczyciel podstaw pedagogiki i psychologii.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonała dyrekcja szkoły w osobie mgr Małgorzaty Kozak-Zasadni, zaś ze strony Uniwersytetu Pedagogicznego dr Artur Fabiś. Moderatorami części oficjalnej oraz wystąpień plenarnych byli: pedagog oraz nauczyciel historii mgr Agata Stankiewicz.

Konferencja składała się, poza częścią oficjalną i plenarną, z dwóch sekcji odbywających się jednocześnie w dwóch salach lekcyjnych. Sekcja pierwsza była moderowana przez dr Artura Fabisia i mgr Małgorzatę Kozak-Zasadni. Sekcja druga była moderowana przez prowadzących część oficjalną.

W czasie wystąpień plenarnych jako pierwszy zabrał głos w imieniu swoim i prof. Zofii Szaroty, **dr Artur Fabiś**, który w wystąpieniu *Edukacja przez, dla, do i w starości koniecznością współczesności* zaprezentował współczesne wyzwania edukacji całościowej przygotowującej do starości i wykorzystującej starość jako wartość

edukacyjną. Wyjaśnił znaczenie edukacji przez starość wykorzystywanej w działaniach profilaktycznych z młodzieżą, sens edukacji dla starości z uwarunkowaniami społecznymi, edukacji do starości jako sumie wcześniejszych poczynąń jednostki i edukacji w starości przejawiającej się w nieskrępowanym „głodzie” wiedzy i poznawania.

O międzypokoleniowych relacjach regionalnych z ich uwarunkowaniami kulturalnymi na podstawie mniejszości kaszubskiej i kultury góralskiej opowiadała **dr Ewa Żmijewska** z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w wystąpieniu *Wspieranie tożsamości regionalnej w relacjach dziadkowie–rodzice–dzieci*. W czasie prezentacji tematu nie zabrakło dialogu z uczniami szkoły, którzy z racji jej specyfiki reprezentują różne zakątki południowej Polski, w tym tereny górskie. Wejście w relacje z młodymi odbiorcami, bo należy podkreślić, że głównymi odbiorcami była właśnie młodzież, pozwoliło na stworzenie z konferencji wydarzenia im bliższego z przyjazną atmosferą.

Kolejnym prelegentem części plenarnej była **dr Natalia Ruman** z Uniwersytetu Śląskiego (tytuł referatu: *Rola szkół ponadgimnazjalnych w budowaniu relacji międzypokoleniowych*). Swoją inspirację wystąpienia autorka czerpała z teorii Marii Czerwińskiej-Jasiewicz odnoszącej się do rozwoju moralnego młodego człowieka jako podstawy kształtowania jego systemu wartości oraz systemu przekonań światopoglądowych. Bazując na tej teorii, opowiadała o międzypokoleniowej działalności młodzieży w Powiatowym Zespole Szkół nr 2 im. K. Miarki w Pszczynie, który żywo współpracuje z Uniwersytetem Trzeciego Wieku w Pszczynie i Cieszynie, osobami z Ośrodka Matki Bożej Różańcowej w Starej Wsi (osoby niepełnosprawne). Za swoje działania animacyjne i wspierające młodzież uzyskała wiele nagród i na dowód dumy z działań o swoich sukcesach organizacyjnych opowiadały również dwie uczennice prezentując najbardziej wzruszające chwile.

Jako ostatni w tej części wystąpień zaprezentowali efekty swoich projektów edukacyjnych moderatorzy. **Mgr Agata Stankiewicz** zobrazowała ideę, znaczenie i wagę swojego projektu, który nosi nazwę *O tym nie można zapomnieć – spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück*. Opowiadała, posługując się prezentacją ze zdjęciami, o przebiegu projektu, uczeniu młodzieży wrażliwości na krzywdę więźniarek, przygotowywaniu jej do osobistych i osobliwych spotkań, w czasie, których dochodziło do wywiadów (poprzedzonych warsztatami z tej metody badawczej). Na koniec odtworzyła nagrania przygotowane przez uczniów, a prezentowane w czasie ogólnopolskiego przeglądu w Warszawie w obecności „żywych świadków historii”, bo tak uczniowie nazywają swoich starszych mentorów. Oni jako odbiorcy lekcji historii okazali się pełnymi empatii młodymi ludźmi, którzy z ogromną ciekawością wsłuchiwali się w narracje starszych. W każdym wywiadzie poszukiwali przesłania indywidualnego dla siebie oraz przesłania ogólnego dla swojego pokolenia i ogółu ludzi. Na sali można było dostrzec podziw dla projektu silnie już zakorzenionego w szkole i prowadzonego pod patronatem Instytutu Pamięi Narodowej. Uczestnicy projektu w swoich sprawozdaniach najwięcej relacji skupiali na bezpośrednich spotkaniach

z „żywymi świadkami historii” i z tej racji można śmiało twierdzić, że to jest dla nich najlepszy przykład lekcji do i poprzez starość.

Z racji wagi powyższego projektu **mgr Adrian Biela** skupił się jedynie na ogólnym zarysie realizowanego przez cały rok projektu u nazwie BRYGADA PP. Jest on skierowany do klas pedagogiczno-psychologicznych i składa się z czterech modułów:

Moduł I – praca z i na rzecz dzieci oraz młodzieży;

Moduł II – praca z i na rzecz osób starszych;

Moduł III – praca z i na rzecz osób z niepełnosprawnością;

Moduł IV -- inne działania rozwojowo-wspomagające.

W ramach projektu uczniowie pod opieką pedagoga uczestniczyli w wykładach, prelekcjach, ćwiczeniach, szkoleniach, warsztatach, symulacjach oraz konferencjach naukowych. Korzystali z zaplecza intelektualnego i wiedzy praktycznej wykładowców czterech uczelni wyższych z Krakowa (Uniwersytet Pedagogiczny, Politechnika Krakowska, Uniwersytet Jagielloński, Akademia Wychowania Fizycznego), dwóch uczelni wyższych spoza Krakowa (Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), dwunastu samodzielnych instytutów lub katedr, siedmiu organizacji pozarządowych (Stowarzyszenie WIOSNA, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Małopolskie Hospicjum dla Dzieci, Stowarzyszenie na rzecz Dzieci z Chorobą Nowotworową KOLIBER, Fundacji Machina Fotografika, Polska Akcja Humanitarna, Siemacha Spot), dwóch Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, UTW w Chrzanowie), dwóch domów pomocy społecznej w Krakowie (Dom Pomocy Społecznej przy ul. Radziwiłłowskiej 8 oraz Domu Pomocy Społecznej przy ul. Kluzeka 6), jednego przedszkola samorządowego (Przedszkole Samorządowe nr 104 im. Małego Księcia w Krakowie) oraz dwóch bibliotek (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie).

Ideą projektu w Module II było utrzymanie dialogu społecznego między skrajnymi pokoleniami, wzajemna integracja przy wspólnym działaniu, wzajemne animowanie się, niwelowanie stereotypów wieku, wspólne uczenie się i uczenie siebie, wymiana poglądów i definicja swoich potrzeb.

Sekcja pierwsza, odbywająca się w sali nr 28 (polonistycznej) rozpoczęła się od wystąpienia **mgr Joanny Hebdy**. Wygłosiła ona referat pod tytułem *Wolontariat międzypokoleniowy*. Zaprezentowała znaczenie wolontariatu międzypokoleniowego, jego formy, charakterystykę, motyw, wagę dla zrównoważonego rozwoju oraz bezpośrednie przykłady z regionu. W wystąpieniu nie zabrakło uwag na temat skali zaangażowania samych seniorów w działania dobroczynne z prognozami na przyszłość i diagnozą odnoszącą się do jakości społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Drugie w kolejności wystąpiły studentki z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, ze Studenckiego Koła Naukowego Nauczycieli UP (**Agnieszka Flasz i Martyna Symula**). Prezentowały różne czynniki, które pobudzają człowieka do działania, stawiania sobie celów życiowych i realizowania siebie. Za kluczowy czynnik obrały poczucie

pasji. Z tej racji ich wystąpienie nosiło tytuł *Pasja jako wartość łącząca pokolenia* – czyli *słów kilka o niezwyklej mocy wspólnych zainteresowań*. Przekonywały odbiorców, że pasja to nie tylko wartość poznawcza, ale także ogromna moc sprawcza. Dzięki niej każdy z nas może się rozwijać a najlepszym odzwierciedleniem są wspólne międzygeneracyjne pasje, które integrują i łączą odmienne obyczajowo jednostki. Zwraçały uwagę na międzygeneracyjny przekaz wartości, kultury, wzorców.

Mgr Magdalena Gadamska z Uniwersytetu Rzeszowskiego w prezentacji *Aktywizacja seniorów w grupach międzypokoleniowych działających w ramach Fundacji Rozwoju „Dobre Życie”* zobrazowała działania owej organizacji pozarządowej na rzecz integracji międzypokoleniowej. Młodzież i seniorzy przy wsparciu artystów, trenerów i animatorów tworzą m.in. piosenki, teledyski, bloga, spektakle i filmy. Podczas wspólnie spędzanego czasu uczą się od siebie wielu przydatnych umiejętności i zachowań. W wystąpieniu został scharakteryzowany program „Lepiej razem – razem lepiej”, którego nazwa sama za siebie zdaje się podkreślać wagę wspólnotowości i wzajemności. Zaprezentowano również przykłady działań międzypokoleniowych zrealizowanych w Gminie Niebylec oraz Gminie Strzyżów w województwie podkarpackim.

Do kultury Łemków ponownie nawiązała **mgr Anna Banias** z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jej referat: *Dziadek–wnuk. O zachowywaniu tradycji na Łemkowszczyźnie*, był całkowicie poświęcony tradycyjnej łemkowskiej rodzinie, która powinna być, co najmniej trzypokoleniowa. Autorka wystąpienia przekonywała, iż to dziadkowie są jej filarem, mądrością i źródłem opowieści. Rodzice zaś stanowią swoisty drogowskaz dla uczących się dzieci. Seniorów nazwała łącznikiem pomiędzy tym, co zapomniane, a teraźniejszością. Ponadto określiła ich jako edukatorów kultury, krzewicieli przywiązania i miłości do ziemi przodków. Oprócz tego starała się odpowiedzieć na następujące pytania: Czy dziadkowie mogą uczyć się od dzieci? Czy one mogą być nośnikami ich mądrości? Czy są tego przejawy? Czy możemy to odnaleźć w innych formach niż kartki z życzeniami?

Doktorantki **mgr Mateusz Barłóg** z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i **mgr Marlena Stradomska** Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w temacie: *Rodzina zastępcza spokrewniona jako wyraz najczystszej aktywności międzypokoleniowej. O postrzeganiu osoby starszej pełniącej funkcję rodzica dla swojego wnuka*, zaprezentowały wyniki swoich badań odnoszących się do seniorów jako rodziców zastępczych swoich małoletnich wnuków. Określiły przyczynę owego zjawiska, jego skalę, znaczenie i wyzwania. Swoje rozważania zakończyły prezentacją szans i wartości wynikających z relacji dziadek-wnuk i wnuk-dziadek.

Studentki Uniwersytetu Rzeszowskiego **Martyna Probachta** i **Karolina Sławińska** obrazowały postrzeganie starości w oczach młodzieży. Nie brakowało w ich wystąpieniu przywołań stereotypowych, co nie byłoby niczym niestosownym, gdyby autorki same nie popadały w błąd uproszczonych myśli i skrótów językowych, które dewaluowały starość. Prezentacja *Dziadkowie i ich relacje z wnukami ukazane na podstawie badań własnych* skupiała się na zagadnieniach teoretycznych określających potrzeby osób

starszych, sytuacje trudne w ich życiu, formy pomocy. Na koniec obie panie próbowały zaprezentować wyniki badań własnych nad relacjami dziadków z wnukami i wnuków z dziadkami. Jednakże pod względem metodologicznym wskazane badania wykazywały niedociągnięcia i rażące błędy, które szybko i celnie zdiagnozował moderator sekcji dr Artur Fabiś, dokonując w dyskusji korekt i sprostowań.

Ostatnim prelegentem sekcji pierwszej był **dr Jan Czechowski** reprezentujący kilka ośrodków badawczych. W wystąpieniu pod tytułem *Budowanie partnerskich relacji między pokoleniami* rozpoczął od diagnozy współczesnej kultury, by później opisywać transmisyjną rolę seniorów. Próbował odszukać przyczyny zacierania się więzi międzypokoleniowych odnosząc się do szybkiego tempa zmian społecznych i zmian w obrębie wzajemnych oczekiwań i wyzwań indywidualnych. Opisał przemiany rodziny, migracje, a całość referatu spuentował koniecznością budowania otwartości na wzajemną inność i wzajemną ciekawość generacji. Zabrakło jednak praktycznych przykładów i form budowania płaszczyzny porozumienia. Wystąpienie miało raczej charakter apelu i powtórzenia obaw niż wymiany dobrych praktyk.

W sekcji drugiej z przyczyn losowych, i w niektórych przypadkach nieznanymi, z siedmiu prelegentów, którzy potwierdzili swoją obecność na konferencji, przybyło czterech. Jako pierwsza wystąpiła, po reorganizacji wystąpień, studentka Staropolskiej Szkoły Wyższej w Kielcach **Edyta Górka** charakteryzująca wartość starości, osób starszych i relacji międzypokoleniowych. Autorka podzieliła swoje wystąpienia na trzy części. W części pierwszej dokonała definicji późnej dorosłości i starości. W części drugiej sprecyzowała swoje poglądy na temat wartości doświadczania starości przez samych seniorów oraz przez osoby młode zwracając uwagę na zagrożenie eliminacji tego tematu z powszechnego dyskursu. W części trzeciej diagnozowała lęk przed procesem starzenia się, by dokonać podsumowania, w którym na podstawie badań literatury przedmiotu, postawić tezę, iż obcowanie z osobami starszymi może stać się źródłem ubogacenia trudnego wieku dojrzewania.

Niezwykłe ciekawym i pasjonującym referatem był ten zatytułowany *Aktywizacja i edukacja pokolenia seniorów w posługiwaniu się smartfonami*. Jego autorką zaś była **mgr Edyta Umańska**, doktorantka Uniwersytetu Warszawskiego z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych. W fazie początkowej swojego referatu dokonała diagnozy wykorzystania tego medium przez różne generacje wiekowe, w tym seniorów. Następnie doszukiwała się przyczyn marginalizacji potrzeb tej grupy wiekowej przez firmy teleinformatyczne, by przedstawić praktyczne formy pracy z seniorem przy wykorzystaniu smartfona. Na podstawie swojego doświadczenia w pracy ze skrajnymi generacjami w energiczny sposób zanalizowała aktualne źródła dynamizacji procesu uczenia się pokolenia 60+ w posługiwaniu się nowinkami technologicznymi.

Niczym adwersarz wystąpienia swojej poprzedniczki wystąpił **Marcin Mielewczyk** z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (referat: *Trudna współpraca. O problemach korzystania z Internetu przez seniorów i możliwościach im zaradzenia*). Działanie niezamierzone, ale w swej naturze bardzo inspirujące, doprowadziło do zestawienia

wcześniej wymienianych możliwości z dostrzeganymi przez pana Marcina trudnościami i wyznacznikami wykluczenia cyfrowego seniorów. Autor opierał swoje tezy na badaniach psychologicznych z różnych okresów czasowych obrazując pewną tendencję zmiany, jednakże jak sam podkreślił nadał zbyt ospałą i niedowartościowaną. Dokonał charakterystyki seniorów jako użytkowników komputera i Internetu i na tej podstawie próbował określić potrzeby wirtualnego uczestnictwa, w tym dialogu międzypokoleniowego, a następnie płynnie przeszedł do uwrażliwiania pokolenie najmłodszych użytkowników tego medium na trudności z jakimi boryka się pokolenie ich rodziców i dziadków.

Wystąpienia w tej sekcji zakończyła prezentacja, co, do której było najwięcej zastrzeżeń i która chyba wywołała najwięcej kontrowersji i pytań. Jej autorem był **mgr Łukasz Burliga** z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prezentacja o tytule *Aktywność seniorów w Uniwersytetach Trzeciego Wieku jako przykład realizacji pasji dla młodego pokolenia* opierała się jedynie na założeniach teoretycznych, w których nie brakowało błędów logicznych i merytorycznych. Forma przekazu nie była dostosowana do obiorcy, a sam przekaz zakłócony przez brak płynności wywodów. Autor stający przed pytaniami odbiorców miał duże problemy z udzieleniem odpowiedzi, co wyraźnie wskazywało na braki elementarnej wiedzy, nie tylko z zakresu gerontologii, ale i pedagogiki ogólnej. W tym przypadku jasno forma przekazu i jego treść w czasie wydarzenia odbiegała od formy i treści przygotowanego konspektu, na podstawie którego dokonano wyboru prelegenta. Zasmucający był także brak autorefleksji nad swoim brakiem powagi wystąpienia.

Pomijając ten niemiły akcent konferencyjny oraz błędy metodyczne w czasie jednego wystąpienia w sekcji pierwszej, konferencja stała na wysokim poziomie. W obydwu sekcjach nie zabrakło przykładów wzajemnej stymulacji międzygeneracyjnej i opisu praktycznych form prowadzenia działań na rzecz wsparcia, integracji i animacji. Prelegenci wykazywali przygotowanie do tematu i nie bali się odpowiadać na stawiane im pytania w czasie dyskusji wieńczącej daną sekcję. Najwięcej czasu na dyskusję mieli uczestnicy sekcji drugiej i to w niej trwała zagorzała debata nad pomysłami dobrych praktyk. Mimo braku połowy prelegentów obrady w tej sali nieznacznie wydłużyły się. Biernymi uczestnikami okazali się nie tylko uczniowie, ale także dyrektorzy dwóch szkół, którzy sami prowadzą w swoich placówkach politykę międzypokoleniową.

Wszystkie wystąpienia były wspomagane prezentacją multimedialną, zdjęciami z realizacji badań lub projektów, komentarzami uczestników i wnioskami na przyszłość. Zdecydowana większość opierała się na rzetelnych materiałach źródłowych i płynnej narracji. U niektórych prelegentów pojawiły się nagrania audio. Po konferencji dokonano wśród uczniów diagnozy jakości wydarzenia i wyboru najciekawszych wystąpień. Okazało się, że cenionym fragmentem wystąpień była część plenerowa i pojedyncze referaty sekcji. Młodzież dużą wagę skupiała na formie komunikatów i doborze języka do ich poziomu wiedzy, co było postulowane w cza-

się ogłoszenia konferencyjnego. Jako główni odbiorcy konferencji mieli dostrzec realne szanse rozwoju dialogu międzypokoleniowego i jego wartość w budowaniu świadomego, odpowiedzialnego i aktywnego środowiska lokalnego włączającego każdą jednostkę w działania wspólnotowe.

Adrian Biela